

MEIJEL IN DE PREHISTORIE

Middenneolitische bijl gevonden door Mart Heldens in 1962

Van middenpaleolieten in de Polder tot de neolithische bijl van het Platveld

Eén van de doelstellingen van de heemkundevereniging Medelo is om meer licht te werpen op de geschiedenis van Meijel door de eeuwen heen. Wanneer het gaat om de periode van 1000-2000 is het mogelijk na enig speurwerk om geschreven bronnen boven tafel te halen. Uiteraard wordt dit boven tafel halen makkelijker, als men dichterbij de twintigste en eenentwintigste eeuw komt. Moeilijker wordt het historisch onderzoek, wanneer men de tijd vóór het jaar 1000 wil beschrijven. Men is dan aangewezen op slechts weinig gegevens, die meestal een veel groter gebied, bijvoorbeeld heel Limburg of Nederland, bestrijken. Vanuit deze tijd zijn er heel weinig schriftelijke bronnen overgeleverd. Bodemvondsten over de Karolingen en Merovingen kunnen ons wat vertellen over die tijd, maar dan moeten wij eerst ook nog iets vinden uit die tijd in een dorp als Meijel. De Romeinen hebben betrekkelijk veel achtergelaten in onze streken: denk bijvoorbeeld maar aan vondsten die in Nijmegen en omgeving gedaan worden. Veel wordt er uit de Romeinse tijd in Maastricht, Cuyck en Kessel en recent nog in Helden en Venlo gevonden. Wat Meijel en omgeving betreft kunnen wij wijzen op de vondst van een Romeinse helm door de Meijelse turfstecker Gabriël oftewel Gebbel Smolenaars in 1910 in het veen te Helenaveen. Over de Gouden Helm uit de Peel heeft Medelo in 2006 - dat mag men rustig stellen - een standaardwerk uitgegeven "De Gouden Helm uit de Peel. Feiten en Visies". Andere, grote of kleine, Romeinse vondsten zijn van Meijel niet bekend. Misschien heeft er een Romeinse weg gelopen, maar waar die dan exact gelopen zou hebben, is niet bekend.

Prehistorie in Meijel

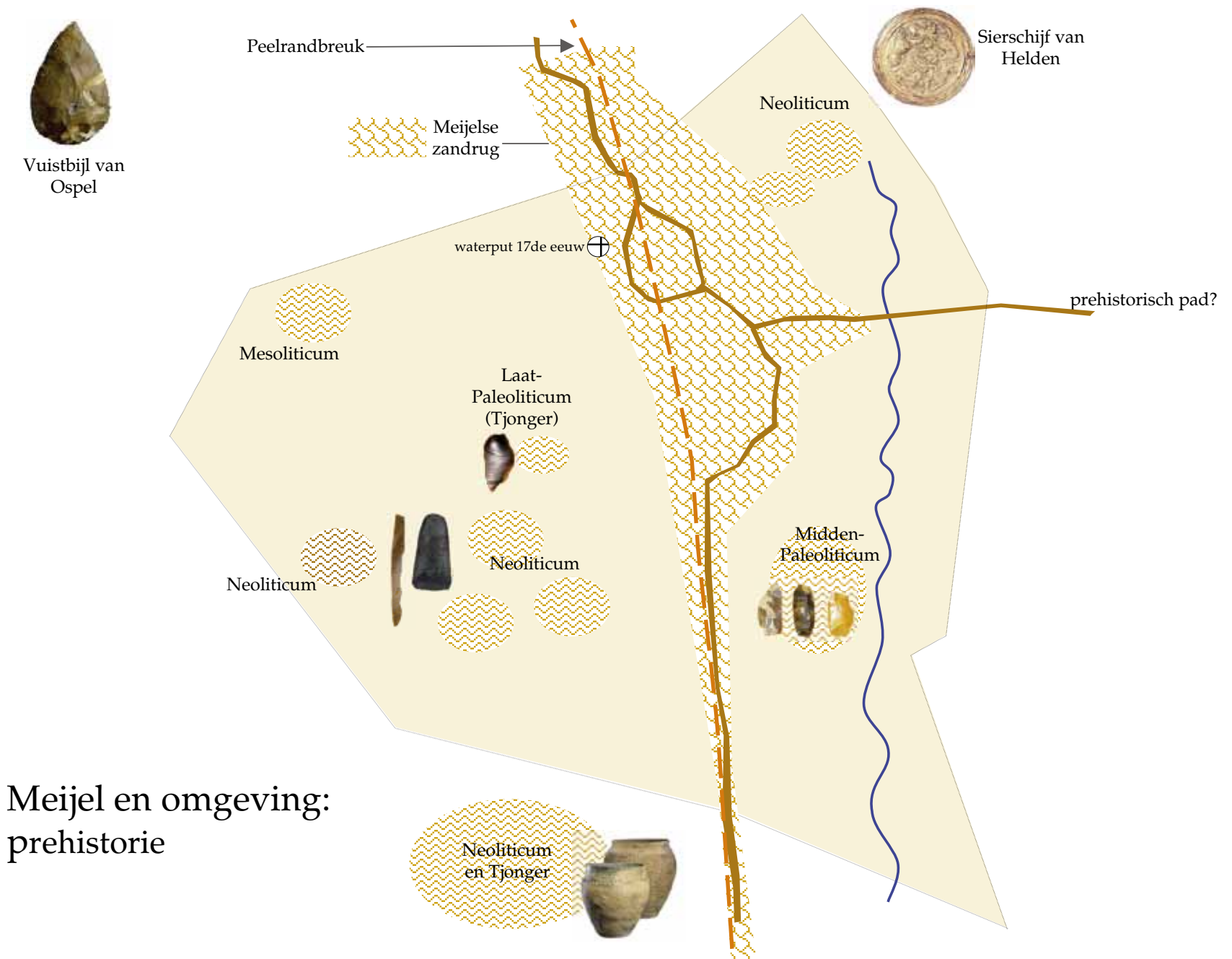
Helemaal moeilijk wordt het voor de onderzoeker van lokale geschiedenis als hij zich gaat bezighouden met de prehistorie. Wat verstaan wij onder de prehistorie? In het algemeen duidt men hiermee de periode aan van de ontwikkeling van de mens vóór het verschijnen van het schrift. Deze oudste geschiedenis van ons land en dus ook van ons dorp valt slechts te 'lezen' in de

bodem. Omdat hout en ander organische stoffen vergaan in de loop van de tijden, zijn er als stille getuigen van de prehistorie praktisch alleen maar (vuur)stenen voorwerpen overgebleven. Voor de mensen in de steentijd was goede vuursteen even onmisbaar als voor ons staal. Niet alleen bijlen maar ook tal van andere werktuigen werden van vuursteen gemaakt: krabbers, dolken, messen, beitels, boren, pijlpunten. De prehistorische mens haalde die vuursteen als grondstof gewoon van de oppervlakte of ze werd verworven uit streken waar vuursteen als delfstof uit de grond gehaald werd. In het laatste geval zou men kunnen spreken van een vuursteenmijn. Zo'n vuursteenmijn bevond zich onder andere in Zuid-Limburg te Rijckholt. De laatste decennia is men ervan overtuigd geraakt dat in Nederland en nabuurlanden zo'n 200.000 jaren geleden en ouder al mensen leefden die primitieve werktuigen van vuursteen maakten. In de loop van de duizenden jaren daarna heeft de mens steeds meer vat gekregen op de materie "steen", zodat men in het neolithicum ongeveer 2000 jaar vóór Christus geperfectioneerde werktuigen van steen kon maken. Omdat de mens in de loop van die duizenden jaren verschillende technieken gebruikte bij het vervaardigen van vuurstenen voorwerpen, kunnen wij bepaalde indelingen maken. Die indelingen zou men ook culturen kunnen noemen. Uiteraard blijft het een hachelijke zaak om op grond van die ene bepaalde techniek van vuurstenen voorwerpen maken, te spreken van cultuur. Helaas hebben wij uit die tijd nauwelijks andere voorwerpen om conclusies te trekken over de leefcultuur van de mens in de prehistorie.

Indeling prehistorie

Archeologen hebben de prehistorie, zeg maar de tijd vóór Christus, ingedeeld in verschillende perioden. Omdat die indeling van belang is voor het plaatsen van de Meijelse vondsten in de tijd, is het nodig dat wij hierop dieper ingaan en een aantal begrippen zullen verduidelijken zonder welke de prehistorie van een dorp als Meijel een gesloten boek blijft.

De oudste tijd noemt men het *paleolithicum* (oude steentijd). Deze laat men beginnen bij

Meijel en omgeving: prehistorie

Overzicht van prehistorische vondsten in en rond Meijel.

het eerste optreden van menselijke wezens die stenen werktuigen vervaardigden, ongeveer drie miljoen jaren geleden. Het paleolithicum eindigt, wanneer het klimaat definitief beter wordt omstreeks 8300 vóór Christus. Het paleolithicum wordt onderverdeeld in drie perioden: 1) het oudpaleolithicum, van $\pm 3.000.000 - \pm 175.000$ vóór Christus; voor Europa en onze streken wordt deze tijd van belang zo'n 300.000 jaren geleden, 2) het middenpaleolithicum; men laat deze periode lopen van $\pm 175.000 - \pm 35.000$ jaren vóór Christus; dit is de tijd van de Neandertalermens, 3) het laat- of jongpaleolithicum; de tijd van de Neandertaler is voorbij: het tijdperk van de Homo Sapiens (de moderne mens) is aangebroken. Deze periode loopt af wanneer het klimaat in onze streken definitief beter wordt zo rond 8300 jaar vóór Christus. Het aantal vondsten uit Nederland dat in het oud- en middenpaleolithicum gedateerd kan worden, is gering. Vooral uit Frankrijk zijn vondsten uit deze periode bekend. Al zoekende op de velden in Meijel met name in de Polder, hebben wij een aantal vondsten uit het middenpaleolithicum boven tafel gebracht. Wij noemen die vondsten middenpaleolieten. Op datering en typering ervan komen we in dit artikel nog terug. De mens in het middenpaleolithicum had zich al een bepaalde manier van vuursteenbewerking eigen gemaakt de zogenaamde Levalloistechniek.

Over de leefwijze van de middenpaleolithische mens zijn we heel weinig geïnformeerd. Vaste woonplaatsen kende hij niet. Hij leefde van de jacht en was steeds op zoek naar voedsel. Misschien dat hij wel bepaalde wildrijke plaatsen regelmatig bezocht. Daar maakte hij dan een tijdelijk kamp. Deze kampjes worden zo nu en dan gevonden door het feit dat men er een concentratie vindt van vuurstenen werktuigen of afslagen.

De middenpaleolithische vondsten uit Meijel

Sinds de oprichting van heemkundevereniging Medelo in 1981 hebben in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw Leo Weekers en Herman Crompvoets veel over Meijelse velden gelopen op zoek naar stenen artefacten en afslagen uit de prehistorie. Eén van hun geliefde zoekplaatsen was het gebied tussen Hoek-Donk en

het Deurnes Kanaal, dat globaal wordt aangeduid als De Polder. Het gebied is gelegen op de Peelhorst, niet ver verwijderd van de Peelrandbreuk. Het is hier dat de beide amateurarcheologen hun middenpaleolithische vondsten deden, die ze in 1985 ter beoordeling en beschrijving voorlegden aan Ad Wouters. Deze was een landelijk zeer bekende amateurarcheoloog en een autoriteit op het gebied van het middenpaleolithicum. Hij beschreef de vondsten van De Polder als Levalloiskernen, Levalloisafslagen, Levalloisspitsen, Levalloisklingen, rugmessen, stekers, schaven, quinaschaven, een hachereau en Clactonklingen.

Middenpaleolithische artefacten uit Meijel.

Nagenoeg alle artefacten van Meijel-Polder zijn geslagen in de Levalloistechniek. De Meijelse vondsten bevestigen op een zeer duidelijke wijze de archeologische en geologische feiten van de nabij gelegen middenpaleolithische vindplaatsen op de Peelhorst en met name die van "Helden-De Plek", waar in de jaren zestig van de vorige eeuw Jan Driessens zijn middenpaleolithische vondsten deed. Ad Wouters meent dat het materiaal uit deze streek grotendeels tot één paleolithische fase behoort, die ingedeeld kan worden bij de klingenvoerende middenpaleolithische traditie met een uitgesproken Levalloistechniek en weinig vuistbijlen, en die zowel in Noord-Frankrijk, België, het Rijngebied, Noord-Duitsland, Denemarken

Midden-paleolitische krabber uit Meijel.

Midden-paleolitische afslag (boor).

Fraaije, vuurstenen afslag uit het Midden-Paleolithicum.

Tjonger-cultuur, schrabber gevonden in het Peelke.

en Nederland werd aangetroffen. Deze traditie kent een oudere component die teruggaat tot het Vroeg-Saalien en een jongere component, die op enkele plaatsen ook nog in het Eemien te vinden is. In hun totale "habitus" vormen ze de voorboden van het vrij veelvormige Moustérien uit het Laat-Eemien en het Vroeg-Weichselien. In relatie tot deze middenpaleotraditie werd ook gesproken over het "Moustérien ancien".

Meijel na het middenpaleolithicum

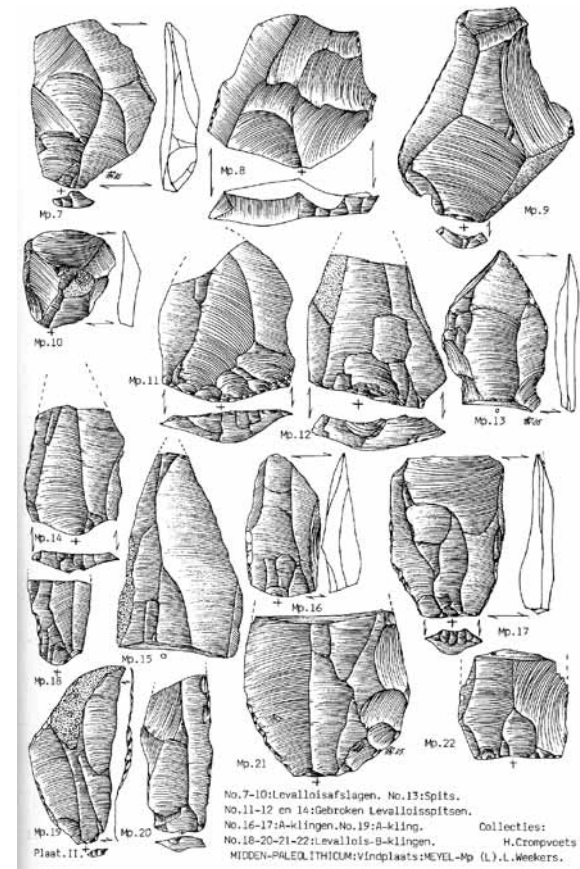
Na het middenpaleolithicum volgt het jongpaleolithicum (35.000 - 8.300 v. Chr.). Uit deze tijd is er in Meijel niet veel gevonden. Het was toen erg koud in ons land: de laatste ijstijd. Veel bewoning kan er niet geweest zijn. Rond 10.000 v. Chr. begint het klimaat zachter te worden en dan zien we de rendierjagers in onze streken opduiken. Zij waren gespecialiseerd in de rendierjacht met harpoen. Daarnaast maakten zij ook jacht op pelsdieren zoals de veelvraat en poolvos en op vogels zoals het sneeuwhoen en de kraanvogel. Hun bewoning bestond in de zomer uit kegelvormige tenten, gemaakt van rendierhuiden, in de winter moet hun bewoning een soort iglo geweest zijn. Van een bepaalde cultuur van deze rendierjagers, de Tjongercultuur, zijn rond Meijel bijvoorbeeld in Nederweert nogal wat vondsten tevoorschijn gekomen. Bij het overwegend mesolithische materiaal dat Herman Crompvoets heeft verzameld bij de Vossenbergt zit ongetwijfeld ook Tjonger.

Het mesolithicum

Op de periode van het jongpaleolithicum volgt het mesolithicum (8300-4000 v. Chr.). Na de laatste ijstijd verbeterde het klimaat. Het werd warmer en het landijs in het noorden begon te smelten. In onze streken ontstaan moerassen. Het is in deze tijd dat de Peel als kolossaal moeras, als hoogveengebied, gestalte begint te krijgen. In deze tijd ontstaat het gebruik van pijl en boog. Er komen steeds meer bossen. De mens wordt minder jager-zwerver. Door het groeien van het Peelmoeras werden de toenmalige bewoners in het Peelgebied gedwongen naar de hoger gelegen randen van de Peel te verhuizen bijvoorbeeld de Amstelberg en

Middenpaleolitische boor en krabbers.

Bladzijde uit *Archeologische Berichten* nr. 16 (1986), waa

de Vossenbergt. Rondom deze 'bergen' is heel wat mesolithisch materiaal verzameld door Herman Crompvoets. Typerend voor het mesolithicum zijn de microlieten, kleine artefacten en klein

afslagmateriaal. Veel artefacten en afslagen zijn afkomstig van de grondstof die typisch is voor het mesolithicum: het kwartsiet van Wommersom. Rond 5000 v. Chr. komen in Zuid-Limburg de eerste boerennederzettingen voor. Naar de versiering van hun aardewerk met bandvormige motieven worden zij de “Bandceramiekers” genoemd. Van deze ‘Bandceramiekers’ zijn in Midden- en Noord-Limburg weinig tekenen van leven bespeurd. Vrij uniek is dan ook dat Leo Weekers een zogenaamde “Bandceramische spits” heeft gevonden in Meijel. Is dat toeval of zijn er toch “Bandceramiekers” in Meijel geweest? Die vraag is moeilijk te beantwoorden.

Het neolithicum

Rond 4000 v. Chr. komen we in de laatste fase van de steentijd, het neolithicum genoemd. Deze periode duurt van 4000 tot ongeveer 1700 v. Chr. In het neolithicum vindt er een perfectionering plaats in het maken van vuurstenen gebruiksvoorwerpen. Ook de stenen wapens worden volmaakter. Het is de tijd van de Hunebedbouwers en voor het eerst in de geschiedenis van de mens wordt een dier tam en zien we huisdieren verschijnen. Uit deze periode kennen we verschillende vondsten uit Meijel. Neolithisch materiaal is verzameld door Harrie Verscharen, Wiel Verscharen en Mart Heldens. De vindplaatsen zijn op de Vieruitersten, Platveld en Schepersberg. Opvallend is een steen bijl door Mart Heldens reeds in 1962 gevonden. Het stuk is vervaardigd van kwartsietische zandsteen en heeft een lengte van 12.2 cm. Het is gemaakt in klop-techniek en heeft een geslepen snede. De dikke ronde top is beschadigd en de bijl heeft bovenin een ovale, meer naar de snede toe een afgeronde, rechthoekige doorsnede. Een dergelijk stuk kan gedateerd worden in het middenneolithicum, ± 3000 v. Chr.

Bronstijd, IJzertijd

Na het neolithicum is het voorgoed gedaan met het feit dat de mens zich bij uitstek tevreden moest stellen met vuurstenen werktuigen. Het brons als grondstof komt op. Er verschijnen bronzen voorwerpen: we zijn beland in de Bronstijd (ongeveer 1700 v. Chr. – ongeveer 700 v. Chr.). Het is ook de tijd van de urnencultuur. Ofschoon er in onze nabije omgeving, Helden en Heibloem, verschillende urnenvelden ontdekt zijn, zijn in Meijel nauwelijks urnenvelden bekend. Er zijn verhalen dat er al vóór de Tweede Wereldoorlog urnenvelden ontdekt zijn, maar toen archeologisch slecht behandeld werden.

Na de bronstijd komt het gebruik van ijzeren voorwerpen in de mode. We zijn nu in de laatste fase van de prehistorie aangekomen, namelijk de IJzertijd (ongeveer 700 v. Chr. – het jaar 0). Het is de tijd van de Kelten. In Meijel hebben we nog praktisch niets uit de bron- en ijzertijd kunnen vinden. Een beroemde vondst uit de ijzertijd, is een zilveren sierschijf die in Helden (of destijds mogelijk Meijel; Kesselse Velden) rond 1840 werd gevonden en die wijst op contacten van mensen uit deze streken met mensen uit het Zwarte Zeegebied. De schijf dateert van ca. 100 v. Chr. en is versierd met duidelijk Keltische diermotieven.

Conclusie

Uit het voorgaande blijkt dat de Meijelse geschiedenis teruggaat tot in het verre middenpaleolithicum, ± 200.000 jaren geleden. Stille getuigen van die geschiedenis zijn slechts vuurstenen artefacten of afslagen. Naarmate we dichterbij het begin van onze jaartelling komen, komen er steeds meer historische tekenen. Door vergelijkbare vondsten elders en landelijk onderzoek krijgt de prehistorie van een dorp als Meijel toch duidelijker contouren.

Mesolithicum. Afslag van Kwartsiet van Wommersom.

Kern van Kwartsiet van Wommersom, Mesolithicum.

Bibliografie

- Herman Crompvoets en Leo Weekers, Prehistorie in Meijel, in: *Van verleden naar heden, Medelo nr. 2*, Meijel 1983, blz. 4-14.
- A. Wouters, Middenpaleolithische vondsten in Meijel. Uitwerking der vuurstenen artefacten. In: *Archaeologische Berichten* no 16, 1985, blz. 74-87.
- H. Crompvoets en L. Weekers, Middenpaleolithische vondsten in Meijel. Een korte geschiedenis. In: *Archaeologische Berichten* no 16, 1985, blz. 72-73.
- Ad Wouters en Jan van Es, Een vindplaats van middenpaleolithische werktuigen bij “De Plek” (gem. Helden, Limburg). In: *Archaeologische Berichten* no 16, 1985, blz. 43-71.
- Nota bene! Voor de schrijfwijze van de termen ‘middenpaleolithicum’, ‘neolithicum’, ‘mesolithicum’, ‘middenpaleolieten’ is gebruikgemaakt van “Het Groene Boekje Woordenlijst Nederlandse Taal”, uitgave Nederlandse Taalunie, 2005.